

Paimentytön evakkoreissu

Harakoiden nauru, räkätys, se tuntui kuuluvan joka paikasta: katolta, pihalta, ylt' ympäriinsä. Se kuului läpi unen. Heräsin siihen ja avasin silmäni heleänä loistavaan kesäkuuseen sunnuntaiamuun. Olimme nukkuneet uuden kotimme tuoreen sahanpurun tuoksuisella ullakolla; siellä vilpoisessa uni maistui hyvin kesähelteellään. Aiti oli herännyt jo aikaisemmin ja mennyt tupaan kait aamukorvikkeen keittoon. Silloin ulko-ovelle kolkutettiin lujaa. Aiti kiirehti avaamaan oven. Kuulin miten vieras miehenään ilmoitti, että kaikkien olisi oltava valmiina lähtöön muutaman tunnin kuluttua! Karja on ajettava Kämärän asemalle, lapset ja vanhukset vietään sinne autoilla. Aidin pitää jäädä pakkaamaan ja huolehtimaan tavaroiden kuljetuksesta Kuolemanjärven asemalle. Näin ilmoitettiin ja näin piti tehdä!

Olimmehan toki kuulleet taistelujen koventumisesta, mutta se tuntui jotenkin kaukaiselta asialta, vaikka lentokoneita lenteli tiheästi öin, päivin ja tykkien jyly kuului koko ajan kuin taustaa-äänä. Mutta sittenkin, määräys tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta; se oli shokki! Kaiken lisäksi hätäännyimme, koska veljeni Topi oli jossain sotilaspoikkeililla... Mitenkä hänen nyt kävisi? Sotilas ovelta vastasi äidin hätäilyyn, että pojat toimitetaan koteihinsa heti ja he pääsevät sitten muun perheen mukaan.

Evästä pariksi päiväksi

Niin sitten tapahtui, että pikusisko Aila ja Topi-veli lähtivät tänä, isävinajan kasvatusäidin, kanssa yhdessä äidin jäädessä "evakuoimaan" tavaroita. Minun osalleni vanhimpana lapsena lankei lehmien paimentaminen kohti tuntematonta tulevaisuutta. Eihän siinä tilanteessa osannut edes pelätä, vastuu painoi pienen, heiveröisen kolmetoista-vuotiaan tytön harteita selkärepun lisäksi. Tosin se reppu itsessään ei paljon painanut, siellä oli vain muutama voileipä ja lauantaina paistettuja perunapiirakoita - vähän evästä pariksi päiväksi. Eväiden lisäksi sujautin repun pikkutaskuun muistokirjani kiiltokuvineen, värssyineen. Ei ollut varavaatteita mukana keksäkkään. Aitiähän lähettäisi - tai toisi mukanaan - niin vaatteet kuin muutkin tavarat perästäpäin "sinne jonnekin", mihin sitten olitiinkin menossa, tuntemattomaan.

Karjan ajajien ääniä kuului jo maantieltä, piti joutua kiireesti mukaan. Hämminkiä ja hermos-

tunutta touhua oli joka puolella. Ei siinä ollut aikaa murehtia kodin jättämistä - tai sitten oli jossain alitajunnassa tunne, että "tullaan taas takaisin".

Tuvan lattialla oli jo laatikoita ja koreja valmiina tavaroiden pakkaamista varten. Vielä viime hötäkässä ennen lähtöäni nappasin tuvan ikkunalta oman kukkaseni, Marraskuun Ruusun, kuten valkokukkaista krysanteemiani nimitin, ja käärin sen sanomalehteen sekä panin erääseen laatikkoon vaatepinojen väliin. Toivomus, että saisin sitten joskus kukan sinne, minne itsekin menen, ei koskaan toteutunut. Kaikki tavaramme jäivät Kuolemanjärven asemalle, eivät päässeet edes junaan asti, tiettävästi. Niin meille myöhemmin kerrottiin.

Eevasta matkatoveri

Niin sitten läksin taipaalelle vitša kädessä, reppu selässä ja kumisaappaat jalassa lonksuttaen ajamaan kahta lehmäämme kujasia pitkin maantielle, muiden paimenten mukaan. Tosin paimennettavien joukko suureni ennen kylän ulkopuolelle pääsyä, koska "ajaha sie meikiin lehmii, ko mie en kerkii", kuului useamastakin paikasta. Tapasin myös koulutoverini Eevan samassa lehmienajohommassa, ja yhdessä hänen kanssaan vaelsinkin siten evakkotaipaleen alkupuolen. Hänelläkin oli toisten lehmiä holhottavana omiensa lisäksi.

Kertyi sitä matkaa moniaita kilometrejä, ennenkuin oltiin ensimmäisessä etapissa, Kämärän asemalla, Kannaksen keskiosassa. Matkasta en sen enempää muista - tietysti se kaikkinaisen hällinä, huuto, jännitys ja vastuu haltuuni uskotoista luontokappaleista väsytti pitkän kävelymatkan lisäksi. Yläpuolella ujeltavat lentokoneet, kaukainen tykkien jyly sekä ihmisten levottomuutta herättävät puheet pelottivat. Lehmii piti syötellä matkan varrella, mikäli suinkin tilaisuutta oli. Taisi olla jo myöhäinen ilta - elei peräti yö - ennenkuin oltiin perillä. Ihmisiä, eläimiä, huutoa, hällinää, lasten parkua - se tunkeutui väsyneeseen tajuntaan, jäädäkseen muistiin lokeroihin ikuisiksi ajoiksi!

Lotat ruokkivat

Tapasin siellä asemalla Topin ja Ailan tädin kanssa istumassa heinäpaalilla. Heidän kanssaan oli myös äidinäitini, Helenamamma. Mamma oli aina ollut, ihan niin kauan kuin muistan, sellainen herkkä lounne ja nytkin hän itkeä tihrusteli siinä heinäpaalilla istuessaan ja voivotteli

maailman pahuutta; hän oli sen luontoinen.

Asemalla lottien huolto pelasi ja saimme lämmintä ruokaa syödäksemme. En aivan varmasti muista, mutta luulen, että lotat hoitivat lehmien lypsämisen ja saivat siten tykötarpeita kaiken kansan ruokkimiseen. Sitäkään en tarkkaan muista, kummat läksivät ensin ihmis- vai ko eläinjunat, mutta oletan, että ihmiset, koska minulla ei ole minkäänlaista mielikuvaa sisarusten tapamisesta matkalla. Sen muistan, miten olimme Eevan kanssa ajamassa lehmiä junanvaunuun. Niitä karjajunia taisi olla useampiakin, ainakin kaksi, koska muistan yhden karjajunan lähteneen ennen meitä.

Härkävaunuun

Me saimme Eevan kanssa karjoinemme härkävaunun, jossa oli seinät, katto ja isot ovet, mutta paljon jouduttiin toisia eläimiä lastaamaan avovaunuihin. Pääasia oli, että lehmät saatiin jotenkuten sidotuiksi kiinni tolppiin, etteivät ne karkaisi tai rupeaisi tappelemaan. Eevalla ja minulla oli loppujen lopuksi vaunussamme kymmenkunta lehmää. Saatesanoiksi omistajilta saimme: "Pitäkää sitt, tytöt, hyvää huolta näist meikiin lehmistä!"

Niin ja sitten keskelle vaunua lykättiin laudoista kyhätty laatikko, jossa oli pieni vasikka ja taisi sinne joutua vielä porsaslaatikokin. Oli myös heinäpaaleja, olkipaaleja, muutama ämpäri ja talikko siivonpitoa varten.

Me tytöt yritimme nukkua heinäpaalien päällä niin kauan kuin niitä riitti, ennen kuin lehmät olivat syöneet kaiken. Sitten nukkuimme vasikkalaatikon päällä. Siinä nukkumisessa oli vain se ongelma, että vasikka imi koko ajan karhealla kielellään laatikon lautojen välissä roikkuvaa tukkaamme ja kunnon lipaisu poskelle herätti kyllä sitkeämmästäkin unesta.

Sitä en muista, mihin aikaan karjajunamme lähti liikkeelle, päivän vai ko kahden päästä, mutta siinä oli viitenskyymmentä vaunua täynnä eläimiä paimenneen. Sen muistan, miten joskus yöllä ennen junan liikkeelle lähtöä Eino-setä armeijan puvustaan tuli tapaamaan meitä ja toi sankakorissa mustan kaniinin "eläintarhamme" lisukkeeksi. Tosin kani jossain matkan varrella karkasi. Olihan sen korin päällä suojana vain kukikas päähuivi jotenkuten solmittuna.

Piti niitä lehmiä ruokkia, siivota ja lypsääkin, tottakai, parhaassa maidossa olevia eläimiä. Kyllä me tytöt lypsettiinkin niin paljon kuin jaksettiin, kaiken aikaa minkä hereillä olimme, ruo-

kinta-aikoja lukuunottamatta. Juomavettä raahattiin sieltä mistä satuttiin saamaan, kaivoista, lähteistä, veturien vesitorneista tai pellonojista. Kyllä ne lehmät joivatkin! Lypsämämme maidon jaoimme pysähdyspaikoissa ihmisille, lotille ja sotilaille. Niin ja joihan se vasikkakin suuren osan.

Matka edistyi hitaasti

Juna liikkui vain vähän matkaa kerrallaan, pysähtyi aina johonkin metsäiseen kohtaan. Sitte valkeni päivä, jolloin Viipuria pommitettiin. Näimme miten suuret pommikonelaivueet jyräsivät taivaalla, maa jymisi putoillevien pommien tehdessä tuhojaan ja ilmatorjunta-aseet rätsivät. Ja aivan kuin kaiken tämän ihmisten tuhoamisvimman vastakohtana ympärillä levisi kesäisen kukoistava luonto herkässä kauneudessaan. Juna ajoi koko ajan vain lyhyitä matkoja pienestä metsiköstä toiseen, uskalta- matta pysähtyä pommitusvaaran takia.

Sitten tuli ilmoitus, että rata on pommitettu hajalleen, poikki Viipurissa, eikä juna pääse jatkaamaan matkaa ainakaan toistaiseksi, ei ennen kuin se on saatu korjatuksi - ehkä... Ihmiset hätäytyivät pahanpäiväisesti ja alkoivat hysteerisesti purkaa elukoitaan ulos vaunuista, jotkut hyppyytivät eläinparat alas ilman laskusiltaa ja pakenivat metsään. Osa karjasta jäi tietenkin vaunuihin, koska niillä ei ollut paimenia matkassa. Me kaksi pientä tyttöä itkimme surkeina härkävaunumme ovelta, emme- hän pystyneet saamaan karjaamme vaunusta mihinkään. Sitäpaitsi emme voineet jättää vierraittenkaan elukoita oman onnensa nojaan, nehän oli uskottu hoitoomme ja vastuullemme.

Minun polvestani vuoti verta, loukkasin sen, kun kaikkia komennettiin suojautumaan metsään pommituslaivueen tullessa suoraan meitä kohti. Eihän polveen sen kummempaa haavaa tullut, mutta jomotti se inhottavasti kaiken muun surkeuden lisäksi.

"Mutt mite myö lehmät saahaa?"

Siinä meidän murehtiessamme tulivat veturinkuljettaja ja hänen apulaisensa - olivat kai tarkastuskierroksella - katsastamassa josko kaikki ihmiset olivat kaikon- neet metsän uumeniin etsimään turvallisempaa tietä ja pakene- mismahdollisuutta. Junamiehet lohduttivat meitä ja sanoivat, ettei tässä vielä mitään hätää ole. Jollei rataa saada kunnostettua, niin armeijan auto vie meidät ohi Viipurin. Muistan aivan hyvin, miten minä niiskutin: "Mutt mite myö lehmät saahaa?" Miehiä taisi vähän huvittaa moinen huolen- pito kaiken mylläkän keskellä, kun lohduttelivat: "Kyllä se siitä järjesty, rata varmasti korjataan koht'siltään!"

"No kait se sitt jotekee suijuu, ko kerra aikaihmiset nii sanno", tuumimme Eevan kanssa ja istuimme sen jälkeen aivan rauhallisina härkävaunun ovelle ihmestelemässä. Syötiin viimeiset piirakat ja katseltiin auringon laskea kulleroita täynnään olevan ojanpientareen takaisen metsäreunan peittoon. Sitten piti huolehtia karjasta kaikesta huolimatta.

Pitkänpitkä juna mölyävine lehmeneen - nekin pelästyneitä ja hermostuneita - veturi kuljettajineen ja me kaksi pientä tyttöä...

Kannoimme Eevan kanssa vettä ämpäriillä niityn lähdeojasta "omien" elikoidemme lisäksi myös naapurivaunujen lehmille minkä jaksoimme. Jaoinme kuivaa heinää paaleista ja nyhdimme pienelle vasikallemmme tuoretta ruohoa ojanpenkalta. Tokihan se väsymys aikanaan voitti ja uuvuimme uneen vasikkalaatikon päälle, tyhjät selkäreput päänalusinaamme. Johonkin aikaan juna lähti taas liikkeelle, kolisten, kitisten, jotenkin kuin salaa ja varoen.

Kuin aavejunalla Viipuriin

Heräsin. Nenääni tunkeutui palaneen katku - olen koko ikäni ollut herkkä hajuille. Nousin laatikolta ja menin vaunun ovelle, se ei ollut kokonaan kiinni lämpimän sään takia. Se näky, mikä silmiäni eteen avautui, ei unohdu koskaan. Olimme tulossa Viipuriin, sillä rata oli saatu jotenkin korjatuksi. Savuavia raunioita joka puolella, kivikasoja, törröttäviä savupiippuja ja savuverhon läpi näkyivät juuri nousevan auringon säteet. Koko kaupunki vaikutti aivan kuolleelta ja meidän junamme sen läpi mönkiväلتä aavejunalta.

Sitten juna pysähtyi "jonnekin", missä oli lottien ruokapaikka ja saimme lämmintä kaurapuuroa. Samalla saimme junaan lisää matkustajia, kun parisenkymmentä nuorta työpalvelustytöitä tuli huolehtimaan karjasta. Sen jälkeen me Eevan kanssa saimme keskittyä huolehtimaan vain omassa vaunussamme olevasta laumasta.

Ajantaju oli jotenkin kadonnut

Sitten taas lypsettiin, lypsettiin ja lypsettiin. Ja ruokittiin eläimiä, siivottiin jätöksiä. Junan vähänkin pysähtyessä annettiin kaikki maito ulkona oleville; sotilaitahan ne lähestulkoon kaikki olivat. Ajantaju oli jotenkin kadonnut, kelloakaan meillä ei ollut, eikä siinä keskikesän yöttömässä yössä edes pimeys tehnyt rajaa päivän kulkuun. Lentokoneet aina välillä pelottelivat jyri-nällään, mutta Viipurista lähdettyämme ja rintamalinjan jäätyä kauemmas taakse matkantekokin sujui rauhallisemmin. Kai me tytöt olimme jo rasiuksen ääri-

joilla, mutta yritimme parhaamme karjamme kanssa.

Missäs sit nyt ollaan?

Eräänä aamuvarhaisena, kun me uupuneina torquimme vielä vasikkalaatikollamme, veturinkuljettaja tuli hihkaisemaan vaunumme ovelta: "Nyt tytöt syömään! "Kysyimme silmät ymyrkäisinä: "Missäs sitä nyt sitten ollaan?" Oltiin Lahdessa. Jouduttiin kävelemään jonkun matkaa lottien ruokapaikalle, se sijaitsi jossain ison radiomaston juurella. En ollut ennen sellaisia mastoja nähnyt, joten ihmettelmistä riitti.

Lotat kysyivät ystävällisinä: "Mitäs tytöt syövät, olisi hernesoppaa ja kaurapuuroa?" Teki mieli sitä hernesoppaa, mutta siten me tytöt tuumattiin, että "teh-hää tää reissu kaurapuuro voi-mall!" ja syötiin taas pelkkää puuroa. Liekö ollut iskostuneena mieleen radion Markus-sedän viisaat neuvot!

Matka jatkui, työruutiinit olivat samat, mutta nyt oli pysähdyspaikoissa enimmäkseen tavallisia ihmisiä, joille maito kelpasi mielihyvän. Joku tarjosi maksuakin, mutta emme koskaan ottaneet rahaa vastaan, se ei olisi ollut mielestämme oikein. Saimmehan lotilta kaurapuuronkin ilmaiseksi, miksi me sitten olisimme maidosta maksua ottaneet?

Hiljaisuus herätti

Sitten yhtenä aamuna juna pysähtyi. Oli aivan hiljaista. Se hiljaisuus minut varmasti herättikin. Kömmin ylös vasikkalaatikolta kurkistelemaan ovesta. Näkyi vain ratakisko ja jokunen seisova vaunu, ketään ei näkynyt. Katsoin toisestakin ovesta: ratakiskoja. Kauempana näkyi asemarakennus, jonka kyltissä luki "Halikko". Herätin Eevan: "Eiks mei pitänt Halikkoo männäkkii? No nyt myö ollaa sit siellä!"

Siinä sitten unentokkuraisina ihmeteltiin ja kurkisteltiin ovenraosta: "Mitäs nyt tehää?"

Samassa huomasimme pojan hyppimässä ratakiskolla. Ensimmäinen ei oikein tohdittu virkkaa mitään, kunnes sitten huomasimme pojan tutuksi: "Eiks tuo oo Rastaa Esko, huuvetaa!" No Eskohan se oli, luokkatoverimme ja hän tuli luoksemme, kun huutelimme. Esko sanoi kohta minulle: "Siu äitiskii on täällä asemalla, mie määnkii sanomaa hänelle, jot sie oot täällä!", ja juoksi takaisin asemalle.

Äiti ja isä

Äiti tuli juoksujalkaa poikki ratakiskoja ja jälleennäkeminen oli riemukas, mikä helpotus! Äiti oli "kuullut jostakin", että joku karjajuna oli pommitettu hajalleen ja luuli, ettei enää näkisi minua elävien kirjoissa. Itse hän oli päässyt tulemaan muiden tavaroita evakuoimaan jääneiden kanssa kuorma-autolla Halikkoon asti, jossa sitten löytyivät

muutkin perheenjäsenet. Isä nukkui Kuolemanjärven kirkko-maalla sankarihaudassa. Hän jäi "vahtimaan" kotiseudun mul-tiin...

En muista miten pääsin uuteen kortteeriin tai miten ja millä lehmät sinne tuotiin tai miten Eeva selvisi perheensä pariin. En muista sitäkään, miten ne vieraat eläimet löysivät omistajansa.

Nukuin kaksi vuorokautta

Sen muistan, että kortteeri-mökkiin tullessa oli ensimmäiseksi edessä perusteellinen pesu päästä varpaisiin. Monta kattilalista lämmitettiin vettä ja puh-taaksi tuli paimentyttö! Niin puhtaaksi, ettei pikkusiskon tarvinut enää sanoa: "Siehä haiset iha lehmäpaskalta!" Sain puhtaat vaatteet ylleni ja sitten pääsin nukkumaan, oikein sänkyyn. Nukuin kaksi vuorokautta yhteen kyytiin, sitten toiset alkoivat jo herätellä.

Siitä se alkoi taas elämisen opettelu uusissa oloissa, uusien ja erilaisten ihmisten parissa. Vaikkea se oli, kun ei alkuun ollut mitään tarpeellistakaan, lähestulkoon kaikki taloustavarat ja vaatteetkin jäivät "sinne". Minä sain sentään lehmät tuoduksi ja tyhjän selkäreput - siellä oli vain se muistikirja sisällä - sekä päälläni olleet ja reissussa pahemman kerran rähjäntyneet vaatteet, jotka sentään sai vedellä puhtaaksi!

Siitä kesäisestä pyhäamusta lähtien olen syvästi inhonnut harakan naurua! Se saa aina selkäpiini karmimaan - on saanut kaikkina näinä kuluneina viite-näkymmenenä vuotena. Harvemmin sentään enää näen painajaisia sodasta, pakenemisesta, huolesta ja hätätyntymisestä, mutta joskus silloin tällöin... Ei kai sitä kaikkea pysty koskaan täysin unohtamaan kukaan mukana ollut. Luulen niin.

Selma Paukku os. Luukkainen
Kuolemanjärven Hatjalahdesta

ESPANJA-PORTUGAL-FLORIDA

Turvallista asuntokauppaa ulkomailla.
Soita Juhani Lajunen

ESPOR OY Lkv

Linnankatu 8 E, 20100 Turku
Puh. (921) 250 5552, fax 232 7101

NOUSUN MERKIT

SOLIFER

KESKELLÄ ELÄMÄÄ

- Uudet SOLIFER-mallit
- Maan parhaat ja edullisimmat vaihtovaunuvalikoimat
- Laaja varaosa- ja lisätarvikevalikoima
- Matkailuvaunujen vuokrausta

MYynti • HUOLTO • TARVIKKEET

CARAWALL OY

TUOTEKATU 10, RAISIO
PUH. 438 2622